

Otázka: Démokritos - úvaha o antickém filosofovi

Předmět: Filosofie, Společenské vědy

Přidal(a): Hakenová

Úvaha o antickém filosofovi na základě jeho citátu

Univerzita Karlova

Démokritos z Abdér (přibližně 460–370 př. n. l.) byl řecký předsókratovský filosof, jeden ze zakladatelů atomismu. O jeho životě je málo známo, zato se zachovala řada anekdot a výroků o něm, mimo jiné označení „smějící se filosof“ v protikladu k „plačícímu“, údajně hněvivému filosofu Hérakleitovi. Z díla obou dvou se však zachovaly jen zlomky (wikipedia, 2022).

Démokritos: „*Nesluší se o nic více stydět se lidí než sebe samého a o nic více konat zlé, nedoví-li se o tom nikdo, než dovědí-li se o tom všichni lidé. Je však třeba se stydět nejvíce sebe samého a tento zákon má být dán duši: nedělat nic nepřístojného*“ (fysis.cz, 2022).

Co je morálka? Dalo by se říct, že jde o jednu z nejdůležitějších otázek dnešní doby. Tématika dobra a zla je nekonečná. Protože odpověď je nesmírně relativní. Může se lišit národ od národa, může se lišit u lidí různého náboženského vyznání, u příslušníků různých genderových skupin, nebo i mezi dvěma generacemi. Kolik existuje na světě osobností (ve smyslu jednotlivců), tolik existuje názorů na to, co je správné a co špatné. Už dávno víme, že nežijeme v černobílém vesmíru, a že tolerovat názor jiného člověka je něco, co nám (když nic jiného) nesmírně usnadní život. Přesto se zdá být nemožné, že by neexistovala jedna ultimátní pravda. Pravidlo, které by se dalo aplikovat na všechny různé pohledy. Pravidlo, se kterým by každý člověk se zdravým rozumem musel souhlasit. V čem by tkvěl společný jmenovatel, který by spojoval různá pojetí správného jednání do této maximy?

Démokritova definice správného jednání jako toho, které je v souladu s naším svědomím. Znovu se ale dostávám do konfliktu s realitou, že svědomí každého z nás se pohybuje v úplně jiné rovině. Jak můžeme říct: Chovej se podle svého nejlepšího svědomí, a nikdy neuděláš chybu," když nevidíme do hlavy toho, jenž se má naší radou řídit? Každý případ únosu, vraždy, krádeže, nebo znásilnění ve mně vaří krev a budí otázku: Je to tak, že člověk, který páchá zločin, nemá svědomí, nebo se z nějakého důvodu rozhodl ho neposlušovat? A jaký důvod je dost dobrý, abychom dokázali jinému člověku vědomě ublížit? Jaká dávka sobeckosti je zapotřebí k tomu, aby člověk odsunul stranou všechny výčitky?

Je asi těžké představit si vnitřní situaci zločince, pokud nejsme psychologové nebo kriminalisté. Pro lepší představu tedy uveďme jiný případ: Co když svým špatným rozhodnutím ovlivníme sami sebe a nikoho jiného? Je potom nemorální chování stejně zavrženíhodné? V dnešní době už se možná nevystavíme veřejnému pranýřování za projev homosexuality nebo extravagance v životním stylu. Co bylo dříve nemorální a špatné, dnes je většinou lidí tolerovatelné. Tato hranice se s dobou posouvá. Ale. Příklad: Vztahy mezi pokrevními příbuznými jsou dnes tabu. Nebylo tomu úplně tak v době antiky. Nikdo nevíme, jaké stanovisko k tomu budou mít lidé za pět set let. Ale víme, jak je tomu v západní civilizaci dnes. Víme dokonce i proč. Důkazů potvrzujících, že spojením pokrevních příbuzných dochází ke genetické mutaci, je spousta. Existují zákony, které tyto případy jasně řeší, a většina moderní populace proti tomu nic nenamítá. To v podstatě znamená, že právě pro tuto většinu je takový vztah nemorální, zvrácený a společensky nepřijatelný. Najde-li se ale člověk, přesněji řečeno dva dospělí lidé, kteří tuto zásadu sdílet nebudou a rozhodnou se jí přehlížet, co se stane? Ano, řekněme si narovinu, že zákony by měly existovat z nějakého důvodu, a v tomto případě je důvodem dítě, které by z takového vztahu mohlo získat tak akorát mentální chorobu.

Co kdyby ale dotyční uznali, že takové riziko nehodlají podstupovat, a jejich rozhodnutí by tím pádem ovlivňovalo jen je a nikoho jiného? Jaké právo bych měla já jako jednotlivec (pomineme teď stát) soudit takový pár?

Nesnažím se tvrdit, že co se mne netýká, po tom mi může být axiom. Chci jenom říct, že člověk by neměl mít výčitky za své činy jenom proto, že by se někomu mohly nelíbit. Důležité je, co nám napovídá vlastní svědomí...

„A co si o nás pomyslí sousedi?“

Ano, ano. Někteří by mne za předchozí odstavec poslali do cirkusu. Neumím posoudit, jak je to jinde na světě, ale něco mi říká, že my Češi nejsme jediní, kteří se mohou pyšnit úkazem takzvané “báby na pavlači”, a z toho vyplývající starosti o to, “co si pomyslí sousedi”... Nebo známí. Nebo rodiče. Nebo náhodní kolemjdoucí. Teď, když nad tím přemýšlím, Řekové jsou v

tomhle ještě horší, pokud něco jako “horší” vůbec existuje. „V tomhle přece nehodláš jít ven! Vždyť nás celá vesnice bude pomlouvat, co to máme za prostopášnou dceru!” „Jak si to představuješ, vypláznout na mě jazyk v kavárně?! Teď abych se za tebe styděla, jakýho to mám zlobivýho kluka.”

Dalo by se asi vymyslet nespočet komických příkladů, ale je to vlastně k smíchu? Proč nám tolik záleží na názorech známých, příbuzných, a dokonce i naprosto cizích lidí?

Svědomí – univerzální nebo mnohočetné?

Mně osobně se zamlouvá Démokritova definice správného jednání jako toho, které je v souladu s naším svědomím. Znovu se ale dostávám do konfliktu s realitou, že svědomí každého z nás se pohybuje v úplně jiné rovině. Jak můžeme říct: „Chovej se podle svého nejlepšího svědomí, a nikdy neuděláš chybu,” když nevidíme do hlavy toho, jenž se má naší radou řídit? Každý případ únosu, vraždy, krádeže, nebo znásilnění ve mně vaří krev a budí otázku: Je to tak, že člověk, který páchá zločin, nemá svědomí, nebo se z nějakého důvodu rozhodl ho neposlouchat? A jaký důvod je dost dobrý, abychom dokázali jinému člověku vědomě ublížit? Jaká dávka sobeckosti je zapotřebí k tomu, aby člověk odsunul stranou všechny výčitky? Je asi těžké představit si vnitřní situaci zločince, pokud nejsme psychologové nebo kriminalisté. Pro lepší představu tedy uvedme jiný případ: Co když svým špatným rozhodnutím ovlivníme sami sebe a nikoho jiného? Je potom nemorální chování stejně zavrženíhodné? V dnešní době už se možná nevystavíme veřejnému pranýřování za projev homosexuality nebo extravagance v životním stylu. Co bylo dříve nemorální a špatné, dnes je většinou lidí tolerovatelné. Tato hranice se s dobou posouvá. Ale.

Příklad: Vztahy mezi pokrevními příbuznými jsou dnes tabu. Nebylo tomu úplně tak v době antiky. Nikdo nevíme, jaké stanovisko k tomu budou mít lidé za pět set let. Ale víme, jak je tomu v západní civilizaci dnes. Víme dokonce i proč. Důkazů potvrzujících, že spojením pokrevních příbuzných dochází ke genetické mutaci, je spousta. Existují zákony, které tyto případy jasně řeší, a většina moderní populace proti tomu nic nenamítá.

To v podstatě znamená, že právě pro tuto většinu je takový vztah nemorální, zvrácený a společensky nepřípustný. Najde-li se ale člověk, přesněji řečeno dva dospělí lidé, kteří tuto zásadu sdílet nebudou a rozhodnou se jí přehlížet, co se stane? Ano, řekněme si narovinu, že zákony by měly existovat z nějakého důvodu, a v tomto případě je důvodem dítě, které by z takového vztahu mohlo získat tak akorát mentální chorobu.

Co kdyby ale dotyční uznali, že takové riziko nehodlají podstupovat, a jejich rozhodnutí by tím pádem ovlivňovalo jen je a nikoho jiného? Jaké právo bych měla já jako jednotlivec (pomineme

ted' stát) soudit takový pár? Nesnažím se tvrdit, že co se mne netýká, po tom mi může být axiom. Chci jenom říct, že člověk by neměl mít výčitky za své činy jenom proto, že by se někomu mohly nelíbit. Důležité je, co nám napovídá vlastní svědomí...

Seznam použitých zdrojů

- Wikipedia. 2022. *Démokritos*. Online. [cit. 22. 10. 2022] Dostupné na:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9mokritos#:~:text=D%C3%A9mokritos%20z%20Abd%C3%A9r%20\(p%C5%99ibli%C5%BEEn%C4%9B%20460,%E2%80%9C%2C%20%C3%BAajn%C4%9B%20hn%C4%9Bviv%C3%A9mu%20filosofu%20H%C3%A9rakteitovi.](https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9mokritos#:~:text=D%C3%A9mokritos%20z%20Abd%C3%A9r%20(p%C5%99ibli%C5%BEEn%C4%9B%20460,%E2%80%9C%2C%20%C3%BAajn%C4%9B%20hn%C4%9Bviv%C3%A9mu%20filosofu%20H%C3%A9rakteitovi.)
- Fysis. 2022. *Démokritos*. Online. [cit. 22. 10. 2022] Dostupné na:
http://www.fysis.cz/presokratiki/demokritos/Dem_a.html